

CONTRIBUȚIA ZIARULUI ILEGAL „ROMÂNIA LIBERĂ” LA MIȘCAREA DE REZISTENȚĂ ANTIFASCISTĂ A POPORULUI ROMÂN

de IORDANA LUNGU

Mișcarea de rezistență antifascistă a luat naștere în România imediat după instaurarea dictaturii militaro-fasciste și a pătrunderii trupelor hitleriste pe teritoriul țării, înscriind în istoria patriei noastre pagini glorioase de luptă eroică. Ea reprezenta o continuare a luptei duse în perioada anterioară de către forțele democratice împotriva pericolului fascist, a expansiunii Germaniei hitleriste, pentru apărarea independenței și suveranității naționale.

În noile împrejurări trebuia însă acționat prin alte mijloace și pe un plan mult mai larg. Lupta trebuia dusă nu numai împotriva forțelor fasciste interne, ci și împotriva celor externe prezente pe teritoriul țării, care aduceau serioase prejudicii economiei românești, întrucât „dictatura militaro-fascistă, executînd ordinele Germaniei, a dus o politică de exploatare prădalnică a resurselor naturale, a bogățiilor țării, a pus industria, agricultura și transporturile în slujba războiului agresiv hitlerist”¹.

Poporul român nu s-a împăcat niciodată cu aservirea țării imperialiștilor germani. Masele largi populare și chiar cercuri ale burgheziei aveau o atitudine potrivnică față de alianța cu Germania nazistă. Ciunțirea teritoriului țării prin impunerea dictatului de la Viena, teroarea fascistă și privațiunile resimțite de mase, ca urmare a jafului hitlerist în economie, au dat naștere stărilor de spirit antihitleriste, care au crescut și s-au dezvoltat în amploare și intensitate, pe măsura desfășurării războiului, împingerii țării spre ruină și dezastru.

În aceste împrejurări grele, Partidul Comunist Român a chemat toate forțele democratice la lupta pentru apărarea intereselor naționale. În Platforma-program din 6 septembrie 1941, ca și în alte documente oficiale ale partidului comunist, sînt în mod consecvent înscrise sarcinile în vederea răsturnării dictaturii militaro-fasciste, scoaterii țării din războiul hitlerist, eliberării părții de nord a Transilvaniei, formării unui

¹ Nicolae Ceaușescu, *Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România, în România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. I, Ed. politică, 1968, p. 375.

guvern din reprezentanții tuturor forțelor antifasciste. Aceste sarcini aveau un caracter specific, ele izvorau din condițiile concrete ale României, din situația ei politică și militară. Caracterul realist-științific al documentelor elaborate rezidă în faptul că prevederile lor au corespuns cerințelor istorice.

Analiza forțelor participante la mișcarea antifascistă pune în evidență prezența activă a celor mai diferite pături și categorii sociale și, în primul rând, a clasei muncitoare. În jurul ei au fost polarizate celelalte forțe: țărănimea, intelectualitatea, meseriașii, funcționarii, elementele patriotice din armată și o parte a burgheziei, lovită în interesele ei de jaful hitlerist. În fruntea luptei s-a aflat neîntrerupt Partidul Comunist Român, forța mobilizatoare și conducătoare a luptei antifasciste. Este deci lesne de înțeles de ce regimul lui Antonescu și ocupanții hitleriști au deslănțuit o prigoană sălbatică împotriva comuniștilor. „Sute și mii de comuniști și luptători antifasciști au fost aruncați în închisori și lagăre; zeci dintre ei au fost uciși de plutoane de execuție. Prin aceste represii singeroase se urmărea decapitarea mișcării de rezistență antifascistă și antirăzboinică”².

O contribuție de seamă la mișcarea antifascistă a poporului român a adus-o presa comunistă ilegală și, îndeosebi, ziarul ilegal „România liberă”, ziar de luptă patriotică și antifascistă, care și-a inaugurat seria aparițiilor la 28 ianuarie 1943, din inițiativa și sub conducerea Partidului Comunist Român³.

Înțelegerea locului și a rolului ziarului ilegal „România liberă” necesită luarea în considerație a împrejurărilor istorice ale apariției lui. Împrejurări care marchează un anumit stadiu al dezvoltării luptei de rezistență — acela al regroupării forțelor antifasciste și adâncirii procesului de pregătire în vederea scoaterii României din războiul hitlerist. În aceste condiții, s-a simțit nevoia ca pe lângă publicațiile partidului comunist existente la acea dată să ființeze un ziar ilegal al tuturor forțelor patriotice, care să militeze pentru unirea acestor forțe într-un larg Front Național Antihitlerist și realizarea obiectivelor luptei antifasciste. Investigațiile făcute asupra presei comuniste din acea vreme atestă faptul că, în anii 1943—1944, „România liberă” a fost principalul organ central de presă, arma cea mai combativă, care a adus „o contribuție de seamă la mobilizarea forțelor patriotice din România, la luptă împotriva ocupanților hitleriști și a dictaturii antonesciene, pentru ieșirea României din război”⁴.

² Nicolae Ceaușescu, *Semicentenarul glorios al Partidului Comunist Român, în România pe drumul construcției societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. V, Ed. politică, 1971, p. 866.

³ *Dicționar Enciclopedic Român*, Ed. politică, 1966, vol. IV, p. 247.

⁴ Titu Georgescu, Mircea Ioanid, *Presa P.C.R. și a organizațiilor sale de masă*, Ed. științifică, București, 1963, p. 300.

Redactat, imprimat și difuzat în condiții deosebit de grele * — mai ales dacă ținem seamă că pe lângă Siguranța statului fascist funcționau Gestapoul și numeroase formații de poliție a căror sarcină era să urmărească și să lichideze activitatea forțelor antifasciste — ziarul ilegal „România liberă” a dus neîntrerupt și cu fermitate revoluționară cuvântul partidului comunist în toate colțurile țării, a militat pentru creșterea în mase a influenței și prestigiului P.C.R.

În pofida acestor condiții, ziarul era difuzat pe întreg teritoriul țării, precum și în rîndul ostașilor de pe front, de către activiști de partid și grupuri de patrioți⁵, lărgindu-și continuu legăturile sale cu cititorii, contribuind la înarmarea politică și călirea ideologică a militanților antifasciști.

Telurile ziarului rezultau din însuși motto-ul său : „La luptă cu hotărîre pentru salvarea patriei ! Jos hitlerismul !”. Este deci o angajare fermă în lupta de rezistență antifascistă. Meritul deosebit al „României libere” constă în faptul că de la începutul activității sale a înțeles imperativele vremii, cerințele obiective ale luptei poporului nostru înscriindu-se fără rezerve pe principalele coordonate ale mișcării de rezistență. De altfel, în primul număr al ziarului — care este un număr program — se arată scopul și obiectivele de luptă ale „României libere”. Consemnăm din acesta : „În țara transformată de Hitler și Antonești într-o colonie nemțească stăpînită de Gestapo, cenzură, ocnă și plutoane de execuție, apare primul număr al «României libere». Ziarul nostru, tipărit cu riscul permanent al vieții, își deschide larg paginile pentru toate partidele patriotice, pentru oricine vrea să-și spună liber cuvîntul. În această luptă pentru salvarea patriei, „România liberă” va fi o puternică și tăioasă armă a poporului. Fără încetare ea va lovi în dușman, va biciui pe cei ce ezită, va îmbărbăta și îndruma pe patrioți, va cere neîncetat unirea lor împotriva dușmanului comun. Pînă la izbîndă pe care o vom cuceri cu orice sacrificiu, noi vom repeta mereu chemarea noastră : Jos războiul hitlerist ! Afară cu bândiții nemți din țară ! Jos guvernul de trădare națională al Antoneștilor ! Trăiască unirea tuturor forțelor naționale antihitleriste ! Trăiască România liberă”⁶.

Chemările adresate în numărul program sînt regăsite consecvent în paginile ziarului pe întreaga sa existență ilegală. Cu prilejul aniversării unui an de la apariție se scrie : „S-a împlinit deci un an de luptă și îndrumare, un an în timpul căruia «România liberă» și-a ținut cuvîntul dat la apariție de a chema, în ciuda Gestapoului și a Siguranței.

* Sediul redacției era pretutindeni și nicăieri. Colectivul redacțional se întrunea cu regularitate, dar în case conspirative diferite : Cal. Dorobanți, str. Vasile Lascăr (azi str. Galați), str. Rotarilor (azi str. I. L. Caragiale), str. Armenească, Plantelor etc. De obicei, munca se desfășura noaptea, fiecare aducînd informațiile pe care le deținea. În casele în care se întrunea redacția se găsea de regulă o damigeană cu benzină și o sobă. În caz de pericol toate manuscrisele erau arse. („Magazin istoric”, nr. 7—8, iulie — august 1969, p. 17). Mulți dintre cei care au scos ziarul, ca și din cititorii „României libere” ilegale au fost arestați, schingiuiți, apoi judecați și condamnați la ani grei de temniță („România liberă” din 28 ianuarie 1953).

⁵ Constantin Antip, *Contribuții la istoria presei române*, București, Uniunea Ziariștilor, 1964, p. 156.

⁶ „România liberă”, an. I, nr. 1, din 28 ianuarie 1943.

fără încetare, toată suflarea românească la unire și luptă hotărâtă pentru încetarea războiului hitlerist. «România liberă» va continua să țină sus stindardul mîndru al luptei antihitleriste pentru libertate și independență națională»⁷.

În ciuda cenzurii militare drastice, care urmărea ca opinia publică să fie ținută departe de evenimentele politice din țară și reflectînd în paginile sale realitățile social-politice ale vremii, ziarul „România liberă” a publicat cu precădere documente oficiale ale P.C.R., Uniunii Patrioților, FUM și a altor forțe democratice, precum și numeroase articole prin care demasca politica guvernului militar-fascist, crunta exploatare a maselor, regimul de teroare fascistă, militarizarea întreprinderilor, subordonarea economiei românești planurilor de război ale Germaniei naziste.

În articolul intitulat *Bilanțul unei dictaturi* se arată: „dacă întreaga economie a țării s-a „românizat” în profitul exclusiv al Germaniei, dacă de trei ani muncim cu toții pentru nemți, dacă trăim o teroare continuă și nenumărați patrioți adevărați au suferit lagăr, închisoare sau moarte, aceasta o datorăm lui Antonescu. Dacă țara a fost obligată să participe la un război criminal, în contradicție cu interesele și cu istoria ei, dacă acest război a dus jale în toate colțurile României, aceasta o datorăm lui Antonescu”⁸. Continuînd seria articolelor prin care demască politica guvernului și consecințele alianței cu Germania nazistă, într-un alt număr cititorii erau informați despre negocierile economice duse în februarie 1944, în urma cărora Antonescu se angajase să sporească expedițiile de cereale în Germania, iar aceasta să dea în schimb României produse industriale și materialele de război. Mai limpede — spunea ziarul —, noi dăm Germaniei tot griul nostru, iar ei ne promet să ne dea în schimb arme ca să putem merge pe front să murim pentru interesele lui Hitler”⁹.

Cu deosebită forță se degajă din paginile ziarului chemări și apeluri înflăcărâte adresate muncitorilor, țăranilor, tinerilor, armatei etc., prin care aceștia erau chemați la luptă, indicîndu-le totodată căile și mijloacele prin care puteau acționa. Cu titlu de exemplu reținem atenția asupra cîtorva: „Muncitori, sudori și tehnicieni petroliști! Sabotați prin toate mijloacele extracția, rafinarea și încărcarea benzinei și petrolului pentru bandiții nemți”¹⁰; „Țărani români! Opuneți-vă cu forța rechizițiilor, apărați și ascundeți hrana voastră și a copiilor voștri, îndemnați pe fiii, frații, bărbații voștri să nu se prezinte la concentrări și mobilizări”¹¹; „Tineri români! Destule jertfe și suferințe! Patria noastră și noi nu putem trăi fericiți decît în libertate și pace. Să izgonim pe cîmpitorii nemți! Să doborîm slugile lor de la cirna țării”¹²; „Către comandanții de mari unități, către generali, ofițerii și soldații armatei noastre! Armata este chemată să joace un rol de frunte. Antonescu trebuie

⁷ „România liberă”, an. II, nr. 1, din 28 ianuarie 1944.

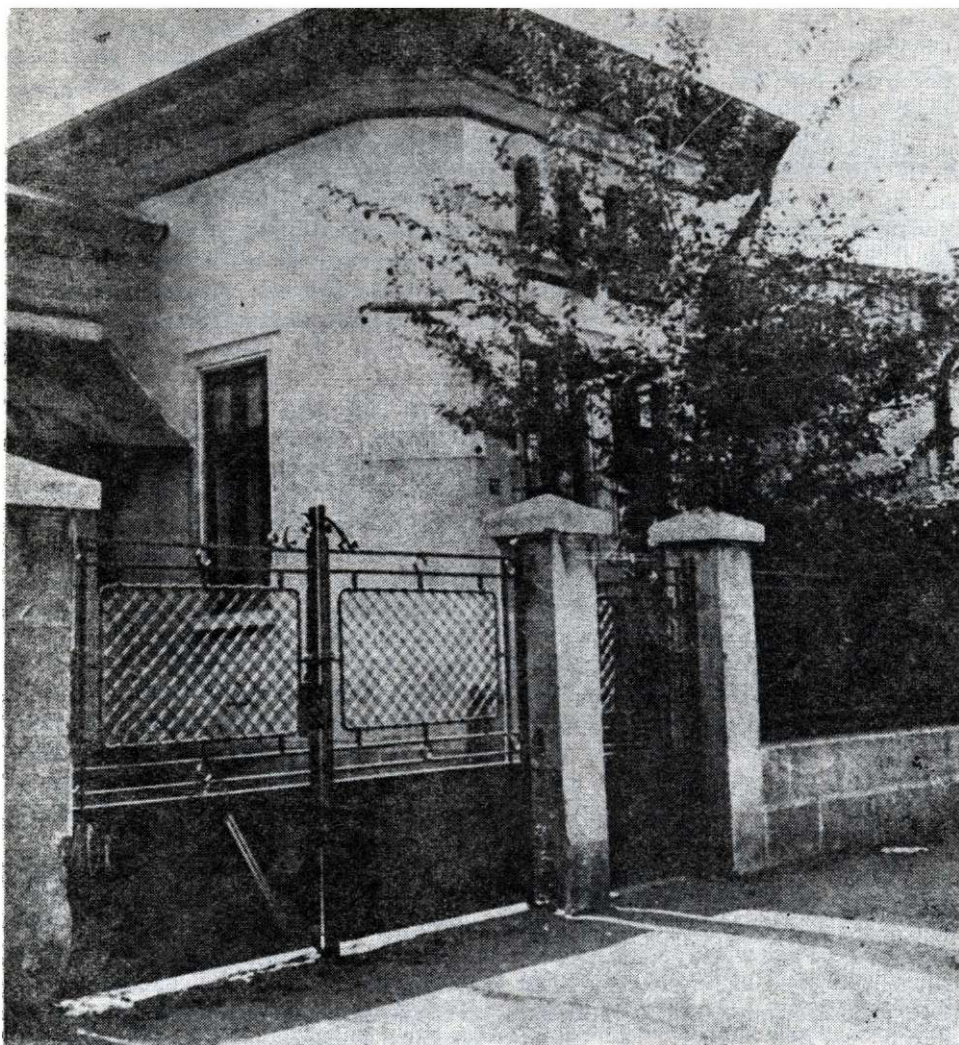
⁸ „România liberă”, an. I, nr. 6, din 15 septembrie 1943.

⁹ „România liberă”, an. II, nr. 2, din 22 martie 1944.

¹⁰ „România liberă”, an. II, nr. 7, din 10 iulie 1944.

¹¹ „România liberă”, an. II, nr. 5, din 16 iunie 1944.

¹² „Ibidem”.

2. Casa din str. Școala Floreasca nr. 34, în care s-a tipărit ilegal ziarul „România liberă”.

doborât. Pentru aceasta armata trebuie să se unească cu toți patrioții. Nici o clipă nu e de pierdut. E momentul acțiunii”¹³.

Cu multă claritate și consecvență revoluționară „România liberă” explica că sabotajul antihitlerist este o datorie patriotică a fiecărui om cinstit, că în fruntea acestei acțiuni trebuie să stea muncitorii din fabrici și uzine, că fiecare lovitură dată bazei economice a regimului fascist contribuie la scurtarea războiului, la înfrângerea Germaniei hitleriste.

¹³ „România liberă”, an. II, nr. 2, din 22 martie 1944.

Ca urmare a luptei duse de forțele patriotice, la care ziarul ilegal „România liberă“ a avut o importantă contribuție, „la sfârșitul anului 1943 și în prima jumătate a anului 1944, se manifestă o puternică creștere a stării de spirit antihitleriste a maselor populare și a armatei române“¹⁴, materializându-se în intensificarea grevelor, a conflictelor de muncă și actelor de sabotaj organizate de muncitorii din întreprinderile industriale și din transporturi, împotrivirile țărănimii față de rechiziții și incorporări, acțiunile de demascarea ideologiei fasciste și de protest ale intelectualității. Prin mijloace și forme specifice participau la lupta antifascistă și alte categorii: mici meseriași, comercianți, funcționari, studenți etc. Aceasta exprima ura întregului popor față de regimul hitlerist, hotărîrea de a lupta prin toate mijloacele pentru doborîrea regimului fascist.

La acțiunile antifasciste se răspundea de regulă cu noi măsuri de sporire a terorii. Arestările, procesele în fața Consiliului de război, condamnările la moarte sau ani grei de închisoare se țineau lanț. Nu o dată „România liberă“ a demascat și înfierat în paginile sale actele de teroare fascistă. În articolele intitulate: „Opriti pe călăi! Liberați pe deținuții antifasciști!“¹⁵; „Noi victime ale terorii hitleriste“¹⁶; „Salvați patrioții închiși“¹⁷; „Teroarea hitleristă împotriva poporului român“¹⁸ și în multe altele, sînt înscrinate numeroase aspecte ale terorii dezlanțuite de Siguranță și Gestapo.

Lagărele și închisorile, condamnările la moarte și execuțiile nu au dezarmat pe luptătorii antifasciști. Dezvăluind fărădelegile regimului fascist, politica celor mai negre grupări cunoscute vreodată în istoria țării, ziarul „România liberă“ sădea în inimile comuniștilor și patrioților ura împotriva guvernului Antonescu și a războiului hitlerist, cultiva curajul și abnegația revoluționară în luptă, ceea ce genera noi surse în vederea intensificării rezistenței antihitleriste și antifasciste în cele mai diverse grupări și categorii sociale.

Manifestînd o înaltă răspundere și o permanentă grijă față de viitorul patriei, „România liberă“ a militat neîncetat pentru unirea tuturor forțelor patriotice, antifasciste și realizarea Frontului Național Antihitlerist. Această idee răzbate puternic în paginile celor 17 numere** de apariție ilegală ale ziarului. Încă în primul număr se spune că „Problema cea mai de seamă ce se pune neamului nostru este problema unității și organizării la luptă a întregului popor român“¹⁹.

Coalizarea tuturor forțelor antihitleriste într-un singur organism era imperios necesară. Conștient de gravitatea momentului, C.C. al P.C.R. în hotărîrea sa din iunie 1943, propunea tuturor partidelor și organizațiilor patriotice formarea unui Comitet Național de luptă pentru eliberarea țării. Acest organism urma să mobilizeze și să unească toate

¹⁴ Valter Roman, Vladimir Zaharescu, Aurel Petri, *Mișcarea de rezistență antifascistă din România*, în *Contribuția României la victoria asupra fascismului*, Ed. politică, București, 1965, p. 56.

¹⁵ „România liberă“, an. I, nr. 5, din 8 august 1943.

¹⁶ „România liberă“, an. I, nr. 6, din 15 septembrie 1943.

¹⁷ „România liberă“, an. I, nr. 7, din 12 octombrie 1943.

¹⁸ „România liberă“, an. II, nr. 5, din 16 iunie 1944.

** Vezi anexa.

¹⁹ „România liberă“, an. I, nr. 1, din 28 ianuarie 1943.

forțele naționale ale țării pe baza unei platforme comune, ale cărei sarcini erau : salvarea armatei prin oprirea trimiterii de noi trupe și reîntoarcerea trupelor de pe frontul de răsărit ; oprirea imediată a livrării de petrol, cereale, alimente și materiale de război Germaniei ; ieșirea imediată din războiul lui Hitler, ruperea alianței cu blocul fascist și încheierea păcii separate cu Uniunea Sovietelor, Anglia, America și toate țările democratice ; răsturnarea guvernului Antonescu, constituirea unui guvern național din reprezentanții tuturor partidelor și organizațiilor patriotice ; redobândirea libertății, onoarei și independenței țării ; eliberarea tuturor victimelor hitleriste din închisori și lagăre ; arestarea și pedepsirea vinovaților în frunte cu Antonescu ; restabilirea tuturor libertăților cetățenești și democratice etc.²⁰.

Ziarul „România liberă” a explicat și popularizat intens în rîndurile cititorilor ansamblul de măsuri elaborat de Partidul Comunist Român, în vederea salvării țării, a tacticii sale de luptă — colaborarea cu toate partidele, grupările și personalitățile politice, indiferent de poziția lor de clasă și de convingerile lor ideologice, pentru realizarea oricărei prevederi din acest program, punînd ca singur criteriu al conlucrării lupta împotriva hitleriștilor și a dictaturii militaro-fasciste.

Ca răspuns la documentul publicat, Uniunea Patrioților declară că acceptă în întregime platforma propusă de P.C.R. și lupta comună pentru realizarea Comitetului Național în vederea eliberării țării și hotărâște colaborarea cu P.C.R. și cu oricare alt partid sau grupare pentru atingerea acestor scopuri.

În condițiile adîncirii crizei regimului fascist, a dezvoltării mișcării de rezistență și a loviturilor primite de Germania nazistă din partea armatelor sovietice și a celorlalte puteri din coaliția antihitleristă, Partidul Comunist Român, în colaborare cu alte forțe democratice, între care și cu cele grupate în Frontul Patriotic Antihitlerist, a intensificat lupta pentru realizarea Frontului Național Antihitlerist. Reflectînd linia politică a P.C.R., „România liberă” a publicat în aceste momente o serie de articole în care a criticat aspru poziția de pasivitate și tăcere a liderilor P.N.Ț. și P.N.L. în fața repetatelor propuneri ale Partidului Comunist Român, limitarea acțiunii lor la memorii și proteste adresate lui Antonescu. În articolele : „Cu privire la memoriul Partidelor Național Liberal și Național Țărănesc”²², „Momentul oportun sau Sf. Așteaptă”²³, ca și în multe altele se demască tocmai această poziție și consecințele ei. Între altele ziarul scria : „Partidul Comunist a propus constituirea „Comitetului Național de Luptă pentru eliberare” din delegații tuturor organizațiilor patriotice. A aderat la această propunere Uniunea Patrioților, au aderat grupuri de patrioți din toate partidele, dar domnii Maniu și Brătianu încă n-au răspuns. Lupta e dusă încă izolat, marele front național antihitlerist al poporului încă nu s-a încheiat”²⁴. De fapt, evoluția evenimentelor politice și militare interne și internaționale a deter-

²⁰ „România liberă”, an. I, nr. 5, din 8 august 1943.

²¹ „România liberă”, an. I, nr. 5, din 8 august 1943.

²² „România liberă”, an. I, nr. 6, din 15 septembrie 1943.

²³ „România liberă”, an. I, nr. 7, din 12 octombrie 1943.

²⁴ „România liberă”, an. I, nr. 6, din 15 septembrie 1943.

minat, în primăvara anului 1944, o anumită activizare a liderilor partidelor național-țărănesc și național-liberal, precum și a cercurilor politice din jurul palatului. „Dar și în această etapă liderii partidelor istorice refuză acțiuni de luptă eficiente, încercând soluții pentru ieșirea din război pe o cale care să-i scutească de colaborarea cu comuniștii“²⁵.

Un moment remarcabil pe linia coalizării forțelor îl reprezintă Frontul Unic Muncitoresc, realizat în aprilie 1944, prin înțelegerea încheiată între P.C.R. și P.S.D. Crearea F.U.M. a marcat înfăptuirea unității de acțiune a clasei muncitoare „și a grăbit procesul de unire a tuturor forțelor democratice în vederea răsturnării regimului fascist“²⁶.

În calitatea sa de principal organ de presă al forțelor patriotice, „României libere“ i-a revenit misiunea de înaltă răspundere de a face cunoscut țării Manifestul F.U.M., adresat întregului popor cu prilejul zilei de 1 Mai 1944, în care erau cuprinse sarcinile politice stringente aflate la ordinea zilei. Consemnăm din Manifestul publicat: „În ziua de 1 Mai, ziua ei de luptă și de speranță, muncitorimea organizată, unită de la comuniști pînă la social-democrați, cheamă întreaga clasă muncitoare, pe toți muncitorii organizați și neorganizați, întreg poporul român, toate clasele și păturile sociale, toate partidele și organizațiile, indiferent de culoarea politică, credința religioasă și apartenența socială, la lupta pentru: Pace imediată; Răstrunarea guvernului Antonescu, formarea unui guvern național, din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste; Izgonirea armatelor hitleriste din țară, sabotarea și distrugerea mașinii de război germane; ...Alianța cu Uniunea Sovietelor, Anglia și Statele Unite; Pentru o Românie liberă, democratică și independentă“²⁷.

Documentul citat demonstrează încă odată elasticitatea și consecvența cu care a acționat P.C.R. Păstrîndu-și principiile sale revoluționare și folosind contradicțiile din rîndul claselor dominante — contradicții care se ascuțeau —, Partidul Comunist Român milita neobosit pentru atragerea, fie chiar și pentru timp scurt, a tuturor forțelor interesate dintr-un motiv sau altul în înlăturarea regimului de dictatură militar-fascistă.

Nevoia unei acțiuni energice pentru salvarea țării de la dezastrul care amenința însăși ființa poporului român a determinat „România liberă“ să publice articolul intitulat „Ultimul avertisment“, în care se sublinia că: ieșirea din război se poate face numai împotriva lui Antonescu, prin răsturnarea lui cu forța. Acesta este pasul decisiv, premisa pentru ruperea cîrdășiei cu naziștii și pentru salvarea țării. „Noi le cerem răsplată și hotărît domnilor Maniu și Brătianu — continua ziarul — să nu saboteze această ultimă ocazie istorică. Dacă refuză și acum, atunci răspunderea pentru catastrofa națională va cădea pe deplin asupra domniilor lor“²⁸. În acest mod imperios „România liberă“ cerea șefilor P.N.Ț. și P.N.L. să treacă hotărît la o acțiune politică alături de forțele patriotice.

²⁵ Mihai Fătu, *Sfirșit fără glorie*, Ed. științifică, București, 1972, p. 82.

²⁶ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la aniversarea a 45 de ani de la crearea P.C.R.*, în *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. I, Ed. politică, București, 1968, p. 379.

²⁷ „România liberă“, an. II, nr. 4, din 26 mai 1944.

²⁸ „România liberă“, an. II, nr. 2, din 22 martie 1944.

Întrevăzind perspectiva clară a înfringerii Germaniei, Maniu și Brătianu — ca și cercurile din jurul regelui Mihai — nu erau dispuși să se lege pînă la capăt de politica guvernului Antonescu și războiul hitlerist. De aceea, în căutarea unor soluții pentru ieșirea din situația dată, au fost nevoiți să recunoască rolul partidului comunist de forță politică conducătoare, consecvența sa în lupta pentru răsturnarea dictaturii militar-fasciste și ruperea alianței cu Germania nazistă. În aceste împrejurări, este semnat la 20 iunie 1944 Acordul B.N.D. de către P.C.R., P.S.D., P.N.L. și P.N.Ț.

Declarația Blocului Național Democratic, publicată de „România liberă”, cuprindea aceleași obiective majore ale momentului: încheierea fără întârziere a unui armistițiu cu Națiunile Unite; ieșirea României din Axă, eliberarea țării de ocupația germană, alăturarea ei Națiunilor Unite și restabilirea independenței și suveranității naționale; înlăturarea regimului de dictatură și înlocuirea lui cu un regim constituțional democratic, pe baza acordării drepturilor și libertăților civice tuturor cetățenilor țării; menținerea unei ordini democratice și realizarea păcii, în conformitate cu interesele statului și poporului român²⁹.

Rînd pe rînd sînt atrase de partea forțelor patriotice și alte cercuri politice și categorii sociale.

O susținută activitate a desfășurat „România liberă” pentru mobilizarea și atragerea armatei de partea forțelor antifasciste. Manifeste și apeluri înflăcărâte îndemneau armata română să înceteze lupta în războiul hitlerist. „Soldați, subofițeri și ofițeri români — se spune în apelul «României libere» adresat armatei la 28 iulie 1944 — refuzați să mai executați ordinele nemților. Destul! Întoarceți armele contra nemților; alungați-i de pe pămîntul patriei noastre; alăturați-vă vitezei Armatei Sovietice și Aliate; luptați împreună cu ele pentru nimicirea completă a hitleriștilor”³⁰. Starea de spirit antihitleristă cunoaște în acest moment și în rîndurile armatei noi dimensiuni. O anchetă efectuată pe front consemnează faptul că soldații și ofițerii nu mai voiau să continue războiul antisovietic, că majoritatea comandanților de regimente afirmau că nu se mai poate conta pe unitățile lor³¹. La această situație, fără îndoială, o contribuție însemnată o adusese și „România liberă”.

Mișcarea de rezistență din țara noastră a fost puternic stimulată și de evenimentele internaționale. Pe toate fronturile de luptă, la răsărit, apus, sud, în aer și pe mare armatele hitleriste erau bătute și înfrînte³². Trupele aliate obțineau victorii după victorii, lupta popoarelor din țările Europei împotriva Germaniei naziste cunoștea o amploare deosebită. „România liberă”, alături de întreaga presă comunistă și antifascistă, informa în mod curent despre mersul războiului, explica esența și sensul evenimentelor politice, procesele care aveau loc pe plan internațional, ceea ce sporea și mai mult hotărîrea poporului român de a lupta pentru eliberarea patriei.

²⁹ „România liberă”, an. II, nr. 9, din 10 august 1944.

³⁰ „România liberă”, an. II, nr. 2, din 28 iulie 1944.

³¹ *România în războiul antihitlerist, 23 August 1944 — 9 mai 1945*, Ed. militară, București, 1966, p. 43.

³² „România liberă”, an. II, nr. 7, din 10 iulie 1944.

Puternica efervescență social-politică, creșterea considerabilă a a stării de spirit antihitleriste, panica și deruta care cuprinseseră cercurile politice dominante arătau că premisele necesare salvării țării s-au maturizat. Conjugând condițiile interne cu o situație internațională favorabilă, Partidul Comunist Român încheie pregătirile în vederea înlăturării dictaturii militaro-fasciste.

Premergător marelui eveniment istoric, „România liberă” adresează întregului popor un ultim apel în condițiile ilegalității. Sub titlul „Salvarea României stă în propriile noastre mâini”, ziarul scria: „Numai dovedind că sînteți un popor ce știe să cucerească libertatea și onoarea națională vom șterge pata rușinoasă a complicității cu hitleristii și vom cîștiga dreptul la viață în rîndul națiunilor libere”³³.

În ziua de 23 August 1944, mișcarea de rezistență din țara noastră a îmbrăcat forma sa cea mai înaltă — lupta cu arma în mînă. Se declarase insurecția națională antifascistă, cînd guvernul Antonescu este răsturnat, iar România iese din războiul dus alături de Germania nazistă, alăturîndu-se Coaliției antihitleriste.

În noaptea de 23 august, în zgomotul împușcăturilor, cînd unitățile militare și formațiunile de luptă patriotice atacau obiectivele hitleriste, s-a redactat, paginat și tipărit „România liberă”. S-a hotărît ca acest număr să fie intitulat: „Ediție specială”, pentru că o altă echipă lucra la apariția primului număr legal al ziarului. În cazul cînd nemții reușeau să ocupe o parte a Capitalei, să apară unul din cele două numere aflate în pregătire³⁴. În cele din urmă, la 24 august 1944, au apărut ambele: „Ediția specială” în format mic (25 x 20 cm), publicînd Chema-reia Comandamentului formațiunilor de luptă patriotice, iar prinul număr legal a apărut în dimensiuni de 60 x 45 cm. În paginile acestuia sînt publicate documente de însemnătate istorică: Declarația C.C. al P.C.R., Declarația guvernului și Proclamația regelui către țară, prin care masele populare erau informate despre evenimentele desfășurate în ziua precedentă și noua situație politică și militară a României, chemîndu-le la luptă, cu arma în mînă, pentru zdrobirea trupelor hitleriste aflate pe teritoriul țării.

Se încheie, astfel, unul din capitolele cele mai zbuciumate ale istoriei patriei noastre — lupta de rezistență antifascistă. În cadrul acestei lupte, ziarul „România liberă” a scris numeroase pagini de activitate glorioasă, revoluționară. Numele și întreaga sa existență ilegală se integrează organic în lupta poporului român împotriva fascismului și a războiului hitlerist, aducînd la aceasta o contribuție valoroasă.

În pagina întîia a primului număr legal se scrie: „România liberă” încetează de a mai fi un ziar ilegal. Scrisă în temnițe, tipărită în hrube, împărțită noaptea din om în om pe sub mînă, „România liberă” a plătit cu sînge dreptul de a-și purta ca pe un steag numele său înăbușit în teroare. „România liberă” rămîne și nu va înceta niciodată să fie un ziar de luptă³⁵. Din rîndurile citate constatăm, nu fără emoție, că

³³ „România liberă”, an. II, nr. 10, din 22 august 1944.

³⁴ Alex. Graur, *Un ziar legal pregătit în ilegalitate*, în „Presa noastră”, nr. 8, din august 1944, p. 18.

³⁵ „România liberă”, an. II, nr. 11, din 24 august 1944.

„România liberă“ își încheiase seria aparițiilor ilegale cu conștiința nobilei misiuni împlinite și cu legământul solemn de a continua lupta în slujba forțelor revoluționare, a Partidului Comunist Român.

Ducînd mai departe tradițiile luptei sale ilegale, în noile condiții istorice create de victoria insurecției naționale antifasciste, „România liberă“ și-a adus prețiosul său aport la lupta întregului popor, mobilizînd masele la îndeplinirea marilor transformări revoluționare din anii revoluției populare și a construcției socialismului pe pămîntul României. Acum, la trei decenii de la apariția primului număr, „România liberă“ se prezintă cu un bogat bilanț al activității sale revoluționare, cu un prestigiu cucerit în lupte grele, alături de întreaga noastră presă comunistă. „Acordarea Ordinului «Steaua Republicii Socialiste România» clasa a I-a — sublinia secretarul general al P.C.R., Nicolae Ceaușescu, cu prilejul înmînării valoroasei distincții — constituie o apreciere a conducerii de partid și de stat pentru contribuția pe care ziarul „România liberă“, cei ce l-au redactat și tipărit au adus-o la cauza eliberării patriei noastre, la dezvoltarea democrației și apoi la dezvoltarea socialistă a României“³⁶.

A N E X A

cu numerele ziarului ilegal „România liberă“ apărute în perioada
28 ianuarie 1943—22 august 1944

ANUL I DE APARIȚIE

- Nr. 1, din 28 ianuarie 1943.
- Nr. 4, din 15 aprilie 1943.
- Nr. 5, din 8 august 1943.
- Nr. 6, din 15 septembrie 1943.
- Nr. 7, din 12 octombrie 1943.

Mențiuni

Nr. 2 și 3/1943 nu au fost încă identificate.

ANUL II DE APARIȚIE

- Nr. 1, din 28 ianuarie 1944.
- Nr. 2, din 22 martie 1944.
- Nr. 3, din 9 mai 1944.
- Nr. 4, din 26 mai 1944.
- Nr. 5, din 6 iunie 1944.
- Nr. 6, din 28 iunie 1944.
- Nr. 7, din 10 iulie 1944.
- Nr. 8, din 28 iulie 1944.
- Nr. 9, din 10 august 1944.
- Nr. 10, din 22 august 1944.

CONTRIBUTION DE LA GAZETTE ILÉGALE „ROMÂNIA LIBERĂ“ A L'ACTION ANTIFASCISTE DU PEUPLE ROUMAIN

— Résumé —

La gazette illégale „România liberă“, gazette de lutte patriotique et antifasciste, a inauguré la série de parutions le 28 janvier 1943, par l'initiative et sous la direction du Parti Communiste Roumain.

Son apparition a été déterminée par le besoin impérieux d'une publication de toutes les forces patriotiques de Roumanie, militant pour leur union en se

³⁶ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare cu prilejul decorării ziarului „România liberă“ cu ordinul „Steaua Republicii Socialiste România“ clasa a I-a*, în „România liberă“ din 31 ianuarie 1973.

basant sur une plate-forme commune en un large Front National Antihitlérien et la réalisation des objectifs de la lutte antifasciste : faire tomber la dictature militaire-fasciste et former un gouvernement des représentantes de toutes les forces antifascistes, retirer le pays de la guerre hitlérienne, sa connexion à la Coalition antihitlérienne et la libération de la partie au nord de la Transylvanie, en rétablissant tous les droits et les libertés démocratiques.

Les investigations faites concernant la presse communiste de ce temps attestent le fait qu'entre 1943 et 1944 la gazette „România liberă“ a été le principal organe central de presse, l'arme la plus combative de la lutte antifasciste. En dépit des conditions spécialement difficiles, de la terreur fasciste, la gazette était diffusée sur tout le territoire du pays. Elle a porté sans cesse et avec une fermeté révolutionnaire la parole du Parti Communiste en tous les coins du pays, a milité pour le développement dans les masses de l'influence et le prestige du P.C.R., pour l'armement politique et l'affermissement idéologique des militants antifascistes.

Le nom et toute l'existence illégale de la gazette „România liberă“ sont organiquement intégrés en la lutte du peuple roumain contre le fascisme et la guerre hitlérienne.

En même temps avec la victoire de l'insurrection nationale antifasciste d'août 1944, la „România liberă“ a cessé son activité illégale avec la conscience d'avoir accompli sa noble mission. Le lendemain apparaît le premier numéro légal de la gazette, avec l'engagement solennel de continuer la lutte au service des forces révolutionnaires, du Parti Communiste Roumain.

A l'occasion de l'anniversaire de trois décennies d'existence, le Secrétaire Général du P.C.R., le camarade Nicolae Ceaușescu soulignait : „L'octroi de l'ordre „Steaua Republicii Socialiste România“ I-ère classe constitue une appréciation de la direction du Parti et de l'Etat pour la contribution que la gazette „România liberă“, ceux qui l'ont rédigée et imprimée, ont apporté à la cause de notre libération, au développement de la démocratie et ensuite au développement socialiste de la Roumanie“.

L'investigation entreprise sur la gazette illégale „România liberă“ a eu comme but de mettre en évidence sa riche activité antifasciste, sa contribution valeureuse — côte à côte avec toute la presse communiste — à la lutte antifasciste du peuple roumain.